

เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2566 ที่ห้องบริหารงานวิจัย บริการวิชาการ และวิเทศสัมพันธ์ ได้มีโอกาสสัมภาษณ์ อาจารย์เข็มชาติ ตนบุญ หรือที่รู้จักกันว่าอาจารย์เนตี้ เดิมเป็นผู้ช่วยนักวิจัย และนักวิจัยประจำโครงการวิจัยแหล่งทุนภายนอก ของคณะนิติศาสตร์ หลายๆ โครงการ เป็นเวลาร่วมกว่า 10 ปี ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยมีบทเรียนที่น่าสนใจหลายประการ ขอนำเสนอแนวทางการบริหารการเงินบัญชีโครงการวิจัยแหล่งทุนภายนอก ออกเป็น 2 ระยะ คือ ช่วงทำข้อเสนอโครงการ ช่วงดำเนินโครงการ

1. การบริหารการเงินบัญชี ช่วงจัดทำข้อเสนอโครงการ

การจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัย ซึ่งโดยทั่วไปจะมีการให้ระบุงบประมาณ ค่าใช้จ่ายไปด้วยนั้น อาจารย์เนตี้มองว่ามีความสำคัญมาก โดยอธิบายว่า “ต้องเริ่มตั้งแต่ตอนตั้งโครงการ ตั้งแต่อาจารย์แต่ละท่านจะเริ่มโครงการ จะมีปัญหาอุปสรรคตั้งแต่เริ่มโครงการ ถ้าโครงการไหนอาจารย์แต่ละท่านเข้าใจบริบท หรือลักษณะของแหล่งทุนนั้นๆ ว่า มีการจัดการในด้านบัญชีอย่างไรบ้าง การตั้งงบประมาณก็จะสอดคล้องกับกิจกรรมที่สามารถ บริหาร โครงการให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้ แต่หากบางกรณี ตั้งงบประมาณไปก่อนจึงมาบริหารจัดการภายหลัง กรณีนี้จะมีปัญหา เพราะว่าลักษณะกิจกรรมกับงบประมาณไม่ค่อยสอดคล้องกัน”

โดยในแต่ละแหล่งทุนมักจะมีกรอบการใช้งานงบประมาณแตกต่างกัน ในช่วงปรับปรุงระบบวิจัยของประเทศ แหล่งทุนเดียวกันก็มีข้อกำหนดที่แตกต่างกันก็มี โดยอาจารย์เนตี้กล่าวว่า “ระเบียบในการบริหารจัดการการบัญชี ต่าง ๆ ที่แต่ละแหล่งทุนจะมีกรอบในการใช้งบประมาณต่างกัน และลักษณะของการกระบวนการด้านการเงินการบัญชีจะมีการปรับในแต่ละปีด้วย เช่น วช. หากได้เงินมาตั้งแต่ปี 64 ก็อาจจะไม่ต้องให้เจ้าหน้าที่กรอกข้อมูลลงในระบบ หรือให้เจ้าหน้าที่การเงินคณะเซ็น แต่ล่าสุด ของ วช. เปลี่ยนรูปแบบให้ที่ต้องให้เจ้าหน้าที่การเงินรับรองก่อน ดังนั้นจะเห็นว่าในแต่ละปีแม้ว่าจะเป็นแหล่งทุนเดียวกัน แต่การจัดการการบริหารการเงินการบัญชีก็อาจจะแตกต่างกัน เพราะจะมีคู่มือในการบริหารความเสี่ยงของแต่ละแหล่งทุนมา”

โดยอาจารย์เนตี้มีข้อเสนอว่า “จะต้องศึกษาระเบียบข้อบังคับของแหล่งทุนภายนอกว่า ใช้อย่างไรดูว่า รายการไหนเบิกได้หรือ และแต่ละแหล่งทุนมีการจัดการอย่างไร และยังต้องศึกษาทางปฏิบัติคือสอบถามเจ้าหน้าที่ และประสานงานอย่างใกล้ชิด เพราะอย่างน้อยในฐานะที่เป็นแหล่งทุนเขายินดีที่จะตอบ เพราะหากเราทำถูกต้องตามระเบียบของแหล่งทุนแล้วก็จะทำให้ง่ายต่อทางแหล่งทุนเองในการจัดการ แต่หากมีปัญหาทางภาระงานจะตกอยู่กับเจ้าหน้าที่ ดังนั้นจะเห็นว่าเจ้าหน้าที่เกือบทุกแหล่งทุนค่อนข้างให้ความร่วมมือกับเรา นอกจากนี้ ในการขอ

โครงการใหม่จะต้องดูบริบทของแหล่งทุนก่อนว่า อยากให้งบประมาณกับโครงการที่มีลักษณะของกิจกรรมเป็นอย่างไร แล้วจึงออกแบบโครงการให้สอดคล้องกับงบประมาณ และเรื่องของไตรมาสในการโอนเงินแต่ละงวด เพราะจะทำให้เราใช้เงินได้ตามกรอบงบประมาณ ควรต้องใช้เวลากับ proposal ค่อนข้างมาก เพื่อการออกแบบกิจกรรมโครงการให้สอดคล้องกับงบประมาณได้”

ส่วนแหล่งทุนภายนอกที่เป็นองค์การระหว่างประเทศ ก็มีข้อควรระวังมากขึ้น อาจารย์เ็นตีมองว่า “แหล่งทุนภายนอกที่เป็นองค์การระหว่างประเทศจะมีความเข้มข้นกว่า เช่น UNICEF คือแหล่งทุนจะมีความเข้มข้นเรื่องเงินมา เนื่องจากจะเห็นว่ามีการจัดการเรื่องเงินเป็นไตรมาส ต้องใช้เงินให้เป็นไปตามกรอบกิจกรรมแต่ละไตรมาส มองว่าบางที่อาจจะเข้มงวดไป เพราะบางครั้งเราไม่สามารถออกแบบกิจกรรมได้ตรงตัวขนาดนั้น เพราะมีปัญหาเฉพาะหน้าที่ต้องจัดการเยอะอยู่”

ข้อเสนอแนะสุดท้ายของอาจารย์เ็นตี กล่าวว่า “นอกจากนี้ทีมโครงการ หัวหน้าโครงการ อาจจะต้องแบ่งกันช่วยดูเรื่องของระเบียบว่าแต่ละส่วนมีระเบียบอย่างไรเพื่อให้เกิดความสอดคล้อง เพราะแหล่งทุนแต่ละแหล่งทุนภายนอกมีการใช้ระเบียบที่ต่างกัน หรือหากจะให้ดีคือประสานงานเจ้าหน้าที่อย่างใกล้ชิด บางแหล่งทุนมีการขอ Excel หรือคู่มือในการตั้งงบประมาณไว้หากแหล่งทุนไหนมีคู่มือดังกล่าวก็จะทำให้ง่ายต่อการจัดการ เพราะหากเราดำเนินงานไปอย่างไม่มีกรอบจะทำให้เกิดปัญหา ดังนั้นในช่วงของการทำ Proposal ก็ควรประสานกับเจ้าหน้าที่ตั้งแต่ต้น อะไรได้ อะไรไม่ได้ เท่าไหร่”

2. การบริหารการเงินบัญชี ช่วงดำเนินโครงการ

ภายหลังจากที่ได้จัดส่งข้อเสนอโครงการไปยังแหล่งทุน และได้รับอนุมัติให้ดำเนินการโครงการ แล้ว แหล่งทุนจะใช้ระยะเวลาในการจัดทำสัญญาดำเนินโครงการค่อนข้างนาน รวมถึงส่วนของผู้รับทุนจะต้องไปดำเนินการเปิดบัญชีธนาคารเพื่อรับเงินวิจัย โดยต้องให้ได้เลขบัญชีประกอบในสัญญาวิจัยด้วย ระยะเวลาดังกล่าวอาจารย์เ็นตีพบปัญหาสำคัญคือ “ประเด็นเรื่องเงินอาจจะมาช้าแต่งงานต้องส่งให้ตรงเวลา เนื่องจากหากส่งงานช้าจะมีค่าปรับเกือบทุกแหล่งทุนจะเข้มงวดเรื่องเวลาในการส่งงาน ขณะที่เรื่องการโอนเงินไม่ได้กำหนดเวลาชัดเจนเนื่องจากแหล่งทุนทราบว่าจะต้องนำงานให้ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านก่อนจึงจะโอนเงินให้ภายหลัง แต่ทั้งนี้การดำเนินกิจกรรมก็ไม่สามารถหยุดได้เพราะระยเวลานั้นถูกนับตลอด อีกลักษณะหนึ่งคือฝั่งผู้รับทุนเอง เพราะบางครั้งแหล่งทุนภายนอกโอนเงินตรงเข้าสู่บัญชีของมหาวิทยาลัย จึงจะต้องเข้าสู่ระเบียบขั้นตอนของมหาลัยอีกชั้นหนึ่ง”

นอกจากนี้ ปัญหาที่พบคือการแบ่งงวดเงินที่ไม่สะท้อนกิจกรรมในโครงการ โดยอาจารย์เ็นตีกล่าวว่า “การแบ่งงวดเงินเป็นปัญหา เพราะส่วนใหญ่กิจกรรมของโครงการจะค่อนข้างเน้นไปที่ช่วงแรก เช่น ปีหนึ่ง 3-6 เดือนแรก จะเป็นช่วงที่ต้องรีวิว ต้องลงพื้นที่เป็นจำนวนมาก ประเด็นคือการจัดงบของแต่ละแหล่งทุน เกือบทุกแหล่งทุนหลักๆ แล้ว งวดแรกจะให้ประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ แล้วจึงข้ามไปงวด 2 งวด 3 อย่างเช่น ของ วช. ล่าสุด งวดแรก 20 เปอร์เซ็นต์ งวดสอง 50 เปอร์เซ็นต์ งวดสาม 20 เปอร์เซ็นต์ และงวดสุดท้าย 10 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเป็นส่วน

คำตอบแทนของทีมงานวิจัย ซึ่งแต่ละกิจกรรมเราตั้งงบประมาณไว้สำหรับงวดแรกประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ แต่เนื่องจากได้มาเพียง 20 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้น อีก 30 เปอร์เซ็นต์ จะต้องทำการทดลองจ่ายไปก่อน หรือใช้ส่วนของทีมงานวิจัยสำรองจ่ายออกไปก่อน เพื่อส่งงานให้เร็วขึ้น เพื่อให้ได้เงินงวดที่สองมา การตั้งงบประมาณของแหล่งทุนที่ต้องตั้งงบประมาณภายในกรอบ ทำให้เราต้องทำกิจกรรมตามกรอบงบประมาณด้วย”

ภายหลังจากได้รับเงินมาแล้ว การรวบรวมหลักฐานการใช้จ่ายเงินก็เป็นงานอีกงานหนึ่งที่นักวิจัยควรให้ความสำคัญ โดยอาจารย์เนติสะท้อนปัญหาให้ฟังว่า “ในเรื่องการรับรองใบเสร็จ ทุกอันจะสมบูรณ์อย่างน้อยจะต้องมีใบสำเนารับเงินและต้องมีการแนบบัตรประชาชน ซึ่งจริงๆ แล้วบางหน่วยงานเริ่มปรับตัวแล้ว คือไม่ต้องมีบัตรประชาชน ขอเพียงแค่มีย ลายมือชื่อ เบอร์โทร และเลขบัตรประชาชนเท่านั้น เห็นด้วยในส่วนนี้ เนื่องจากการลงพื้นที่ที่เราไม่ได้จัดที่โรงแรมตลอดเวลา บางครั้ง ไปทะเล หรือขึ้นนดอย บางที่สัญญาณโทรศัพท์ไม่มี ไฟฟ้าไม่มี บางครั้งจึงต้องทำการปรับวิธีการ อย่างเช่น ขอให้ผู้เข้าร่วมลงลายมือชื่อในเอกสารไว้ก่อน และเซ็นคร่อมไว้ว่า สำเนาถูกต้อง แล้วจึงมาปริ้นส์ข้อมูลภายหลัง แต่ต้องขึ้นอยู่กับความเชื่อใจของผู้ให้ข้อมูลเรา เช่นนี้เป็นข้อจำกัดในการเก็บเอกสาร อีกกรณี บางกรณีที่บางพื้นที่นั้นเราไม่สามารถขอใบเสร็จได้ หรือไม่สามารถขอให้ค่าเซ็นได้ เพราะการสื่อสารยังยาก การเขียนยังยากไปกว่า ดังนั้นเราอาจจะต้องมีการจัดการที่ควรจะต้องง่ายขึ้นและถูกต้องตามระเบียบ ดังนั้นนี่ก็เป็นปัญหาอีกปัญหาหนึ่งคือปัญหาเรื่องการจัดเก็บ ดังนั้นวิธีแก้ก็คือ จ่ายไปก่อนและดูใบลงทะเบียนจนจากนั้นทำใบแทนที่ไม่สามารถลงใบเสร็จได้ แต่จะต้องมาจัดการทางฝั่งทีมวิจัยอีกที”

นอกจากนี้ อาจารย์เนติยังพบปัญหาการรวบรวมหลักฐานการใช้จ่ายเงินอีกประการคือ “คิดว่าน่าจะเป็นเรื่องของคำตอบแทนคนให้ข้อมูล แต่เป็นเรื่องของใบสำคัญรับเงิน กับการแนบบัตรประชาชน แต่ต้องเป็นคนเฉพาะกลุ่ม เช่น คนกลุ่มเปราะบางกลุ่มที่ไม่มีบัตรประชาชน ก็ทำให้เจอปัญหาการระบุตัวตน จำเป็นต้องขอ เบอร์โทร หรือเป็นไปได้จะเป็นนอกการรับรองหรือไม่ หรือให้เจ้าหน้าที่ที่เป็นคนดูแลเขาเป็นผู้เซ็นรับรอง แต่บางครั้งเขาก็ไม่ได้รับโดยตรง”

หลังจากการเก็บรวบรวมหลักฐานการใช้จ่ายเงินแล้ว จะต้องมีการบันทึกบัญชี อาจารย์เนติได้แนะนำไว้ว่า “ควรใช้โปรแกรม Microsoft Excel เนื่องจากเป็นโปรแกรมที่ตอบโจทย์ เพราะบางครั้งไม่ต้องการโปรแกรมสำเร็จรูป หลัก ๆ ตอนนี้ สวรส. วช. สสส. ค่อนข้างใช้รูปแบบใกล้เคียงกัน คือ ในส่วนของรายงานก็จะดูรายรับ รายจ่าย เงินคงเหลือ และดูยอดเงินยกมา แต่ในส่วนของการใช้งานที่เข้ามาแล้วคิดว่าโอเคเป็นของตาราง Excel สสส. ที่เป็น บน. 1., บน. 2. กับอีกอันคือตารางรายงานของ สวรส. ที่ปรับมาจากของ สสส. ทำให้เราดูและสามารถคุมเงินในบัญชีและเงินในมือได้ หรืออีกวิธีคือทำขึ้นเอง เพียงดูว่ากิจกรรมหนึ่งใช้เงินอะไรบ้าง รายรับเท่าไร รายจ่ายเท่าไร กล่าวคือ ใช้ตัว Excel เป็นตัวปรับ”

3. ข้อเสนอต่อคณะ

สุดท้ายอาจารย์เนติได้เสนอแนะต่อคณะว่าควรมาอำนวยความสะดวกในหลายๆ ด้าน กล่าวคือ “มองว่าช่วยเหลือจริงๆ แล้วคือกรอบการวิจัย เนื่องจากผู้ช่วยวิจัยบางคนไม่ได้ประสบการณ์ในการทำงานวิจัยมาก่อน ดังนั้นอาจจะเข้ามามีส่วนช่วยในการดูระเบียบเงื่อนไขการวิจัยของแต่ละแหล่งทุน ว่าแหล่งทุนไหนต้องตั้งงบประมาณเท่าไร อย่างไร หรืออาจจะให้ตี ให้สร้าง Excel ให้เลย และอีกประเด็นมองว่าเจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายมีศักยภาพเพียงพอที่จะเข้ามามีส่วนช่วยในการวิจัย อาจจะไม่ใช่ฝ่ายวิจัยเท่านั้น เช่นเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน ที่จะเข้ามาช่วยในการเข้ามาดูแลเรื่องเงินได้ดีกว่าผู้ประสานงานโครงการได้ดีกว่า แต่ต้องดูอีกทีว่าจะเข้ามามีส่วนในลักษณะของงานประจำหรือ Part time จะทำให้งานเข้ามาอยู่ภายใต้ส่วนหนึ่งของคณะด้วย”

นอกจากนี้ยังเสนอว่าคณะควรจะต้องมีพื้นที่จัดเก็บเอกสารการเงิน โดยมีข้อเสนอที่น่าสนใจ คือ “จะต้องมีสถานที่เก็บเอกสาร เป็นส่วนกลางของคณะ ทั้งนี้เนื่องจากว่าปีหนึ่งคณะก็มีการจัดทำหลายโครงการ ดังนั้นจึงน่าจะมีการจัดระบบดี ๆ เพื่อเก็บเอกสารเกี่ยวกับการวิจัยแยกเป็นปี เนื่องจากหากว่ามีหน่วยงานภายนอก หรือแหล่งทุนภายนอกเข้ามาขอ ดู หรือแม้กระทั่งหน่วยงานภายใน ดังนั้นจึงควรมีสถานที่เก็บรวบรวมเอกสารและมีรอบในการทำลาย แต่หากนักวิจัยเก็บเองอาจจะหายหรือทำลายเร็วกว่า และอีกทางอาจจะแปลงเอกสารเป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ อย่างน้อยสามารถเรียกเอกสารและส่งเป็นไฟล์ได้”

อีกทั้งบทบาทของเจ้าหน้าที่การเงินของคณะควรมีบทบาทหนุนเสริมด้วย “ทั้งนี้บทบาทของฝ่ายการเงินของคณะนั้นจะเป็นบทบาทเสริม ตามความต้องการของโครงการ ถ้าหัวหน้าโครงการสามารถจัดการเองได้ก็ไม่ต้องการฝ่ายการเงินส่วนนี้ แต่หากต้องการให้ฝ่ายการเงินเข้ามาช่วยจัดการก็เข้ามาเสริม ทั้งนี้การช่วยงานจัดการนี้ไม่ใช่การเข้ามาตรวจสอบ สิ่งที่น่ากังวลอีกอย่างคือเมื่อมีเจ้าหน้าที่การเงินเข้ามาจะเข้ามาทำงานในลักษณะของการตรวจสอบ ไม่ใช่หนุนเสริม จะทำให้กลายเป็นอุปสรรคอีกข้อหนึ่ง ทั้งนี้ ในโครงการใหม่ๆที่จะทำ แล้วจะต้องให้เจ้าหน้าที่การเงินในการรับรอง มองว่าเจ้าหน้าที่การเงินควรจะเข้ามาเห็นโครงการตั้งแต่แรกเริ่ม จะทำให้เห็นภาพรวมได้ง่ายแล้วจะทำให้จัดการบริหารการเงินและบัญชีได้ง่ายขึ้น เพราะถ้าเป็นโครงการใหม่และมีอาจารย์ใหม่ทำหรือผู้ช่วยวิจัยคนใหม่ การเรียนรู้การทำวิจัยไม่ได้เสร็จสิ้นภายในไตรมาสเดียว อย่างน้อยต้องมีคนที่มีความประสบการณ์เช่นเจ้าหน้าที่การเงินคณะเข้ามาช่วยเสริมจะทำให้ไม่ต้องเริ่มต้นใหม่”